

ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ Α ρ θ ρ α

Αἱ τέχναι γενικῶς διαίρουνται εἰς τὰς μηχανικὰς ἢ βαναύσους λεγομένας τέχνας, ὅσαι δηλαδή ἀνάγονται εἰς τὰς σωματικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις, καὶ εἰς τὰς καλὰς ἢ ἐλευθερίου, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὰς διανοητικὰς. Καὶ περὶ μὲν τῶν βαναύσων τεχνῶν θεωρεῖ ἡ Καθολικὴ λεγομένη Τεχνολογία. Καλαὶ δὲ τέχναι εἶναι ἡ Ποιητικὴ, ἡ Ῥητορικὴ, ἡ Μουσικὴ, ἡ Ὀρχηστικὴ, ἡ Δραματικὴ, ἡ Ζωγραφικὴ, ἡ Χαλκογραφικὴ, ἡ Λιθογραφικὴ, ἡ Γλυπτικὴ, ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ Παραδεισοποιΐα ἢ Κηπευτικὴ. Αἱ ἔξ τελευταῖαι καλοῦνται καὶ Πλαστικαὶ τέχναι, καὶ περὶ τούτων (παρεκτὸς τῆς Χαλκογραφικῆς καὶ Κηπευτικῆς) θέλομεν διαλάβειν ἐν περιλήψει εἰς τὴν ἀκόλουθον σειρὰν μας. Ἀρχόμεθα δὲ πρῶτον ἐκ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς μηχανικὴ καὶ ὡς καλὴ τέχνη. Ἦρχισεν ἀπὸ αὐτὴν σχεδὸν τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀμέσως ἐγένεν ἐπαισθητοτάτη εἰς αὐτὸν ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὸν καύσωνα τοῦ Ἡλίου, ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Τὰ πρῶτα αὐτῆς ἔργα ἦσαν ἐν γένει αἰσκηναὶ καὶ αἱ καλύβαι ἀπλῶς κατασκευαζόμεναι κατὰ τὴν φύσιν τοῦ κλίματος καὶ τὴν ἀγχίνοιαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ καλάμου, τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων, τοῦ ξύλου, τῶν πλίνθων, καὶ τῶν τοιούτων. Ὅτε δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀνυψώθησαν ἐκ τῆς ἀγρίας αὐτῶν καταστάσεως ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωσι στερεότερα, λαμπρότερα καὶ εὐπρεπέστερα οἰκοδομήματα, καὶ δια τούτων τελευταῖον ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἀνήχθη εἰς τὸν ὑψηλὸν βαθμὸν τῆς τελειότητός της, καὶ ἐμπεριελήφθη εἰς τὴν τάξιν τῶν καλῶν τεχνῶν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ προσδιόρίζεται ὡς καλὴ τέχνη, καθ' ὅσον οἱ καθολικοὶ κανόνες τῆς Αἰσθητικῆς κρίσεως ἀποδίδονται εἰς αὐτὴν, καὶ καθ' ὅσον εἰς τὰ ἀντικείμενα

αὐτῆς δὲν ἐξετάζωμεν τοσοῦτον τὸ ὄφελος καὶ τὴν διάρκειαν, ὅσον τὸ κάλλος καὶ τὴν αἰσθηματικὴν εἰς τὴν ψυχὴν εὐαρέστησιν. — Εὐρυθμία, φυσικὴ ἀπλότης, συμμετρία, ὁρθὰ καὶ εὐάρεστα σχήματα ἀπαιτοῦνται κυρίως εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν οἰκοδόμημά τι ἀντικείμενον τῆς αἰσθητικῆς κρίσεως, καὶ εἰς ταῦτα πρέπει ν' ἀποτείνηται ἡ προσοχὴ τοῦ τεχνίτου καὶ τοῦ παρατηρητοῦ.

Τρία τὰ κυριώτερα θεωροῦνται κατὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὸ σχῆμα εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν. Ὁ σ κ ο π ὅ ς, ἡ ὕ λ η, καὶ τὸ κ λ ί μ α.

Τὸ κ λ ί μ α ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν. Διότι κατὰ τὸ διαφέρον πλάτος τῶν πόλεων, καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἀνάγκη νὰ λάβωσι ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν θέσιν ὡς πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφάρας. Τὸ κλίμα ὁμῶς τροποποιεῖ, νὰ εἴπωμεν οὕτω τὴν οἰκοδομὴν, ἀλλὰ καὶ δὲν τὴν μεταβάλλει ὁλοτελῶς, οὔτε ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς σχέδιον.

Αἱ χρησιμεύουσαι εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν ὕ λ α ι ἐπιφέρουσιν ἐν γένει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὰ σχήματα καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας αἱ ὕλαι ἦσαν σπανιώτεραι παρὰ τὴν σήμερον. Τὸ ξύλον ὁμῶς φαίνεται ὅτι ἦτον εἰς κοινοτέραν χρῆσιν καὶ τότε. Αἱ δὲ ἐκ λίθου κατασκευαζόμεναι οἰκοδομαὶ δὲν φαίνονται τοσοῦτον ἀρχαιόταται, καθότι ἀπῆλθον βεβαίως πληρεστέρας γνώσεις τῆς τέχνης. Ἦσαν ὁμῶς συνηθέσταται εἰς τὴν Αἴγυπτον, χώραν στερουμένην ξύλων.

Ὁ σ κ ο π ὅ ς ἢ ἡ χρῆσις διὰ τὴν ὁποίαν προσδιορίζεται ἡ οἰκοδομὴ, συντείνει μεγάλως εἰς τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς. Κ' ἐντεῦθεν ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ διαιρεῖται εἰς τρία γενικὰ εἶδη, ἴτοι τὸ Πολιτικόν, τὸ Στρατιωτικόν καὶ τὸ Ναυτικόν. Ἡ αἱ τὰ δύο μὲν τελευταῖα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἐλευθερίους τέχνας τὸ δὲ πρῶτον ὑποδιαιρεῖται εἰς τὸ Ἱερὸν, τὸ Ἀναμνηστικόν (monumental) τὸ Δημόσιον καὶ Οἰκιακόν.

Σημ. Τὸ Ἱερὸν εἶδος τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς φαίνεται καὶ κατὰ τοὺς

ἀρχαιοτάτους ἀκόμη αἰῶνας. Ὁ Νῶε ἐξελθὼν τῆς κιβωτοῦ, εἰς οὐδὲν ἕτερον ἀπέβλεψε κατὰ πρῶτον, εἰμὴ εἰς τὸ ν' ἀνεγείρῃ βωμὸν τοῦ Υἱοῦ, ὅστις ἀκολουθῶς μετεβλήθη εἰς μεγαλοπρεπέστατον ναόν.

Τὸ ἀναμνηστικὸν εἶδος τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἐπίσης ἀρχαιότατον. Σωροὶ λίθων καὶ ὑψώματα γῆς ἦσαν τὰ πρῶτα μνημεῖα καὶ διὰ τοὺς ζῶντας καὶ διὰ τοὺς νεκρούς. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνάγονται αἱ Πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰνδίας, καὶ διάφορος κατασκευαζόμενα θριμαβευτικά τρόπαια, στήλαι, κτλ.

Υπὸ τὴν Δημόσιον Ἀρχιτεκτονικὴν ἐμπριλαμβάνονται ὅλα τὰ κοινὰ οἰκοδομήματα, ὡς δικαστήρια, λουτρά, θέατρα κτλ.

Ἡ οἰκιακὴ Ἀρχιτεκτονικὴ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ὡς ἀνάκτορα, οἶκους κτλ.

Εἰς τὴν Αἶγυπτον κυρίως πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, καθὼς καὶ τῶν πλειοτέρων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ὅμως ἀνεφάνη αὐτοῦ μᾶλλον κατὰ τὴν στερεότητα καὶ τὸ μέγεθος, παρὰ κατὰ τὸ κάλλος. Οἱ Αἰγύπτιοι εἰς τὰ περιφημότερά των ἔργα φαίνονται ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου εἶχον σκοπὸν νὰ διεγείρωσι τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκπληξιν τῶν μεταγενεστέρων. Ἐπισημότερον αὐτῶν οἰκοδόμημα ἦτον ὁ Λαβύρινθος, κείμενος πλησίον τῆς λίμνης Μοίριδος, ἔργον δώδεκα Αἰγυπτίων βασιλέων. Αἱ Πυραμίδες καὶ οἱ ὀβελίσκοι, ἅτινα ἦσαν προσδιωρισμένα καὶ οἱ ἐπίδειξιν καὶ πρὸς ἀνάμνησιν, εἶναι ἀξιοσημεῖωτα καὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν στερεότητά των. Καὶ οἱ ναοὶ δ' ἀκόμη τῶν Αἰγυπτίων εἶναι ἀρκετὰ κατὰ ταῦτο περίφημοι.

Σημ. Περιφημότερος ναὸς τῶν Αἰγυπτίων εἶναι τὸ εἰς τὰς Θήβας Μενόειον. Εἶχεν ὁ ναὸς οὗτος, ὡς λέγεται, περίπου 200 ποδῶν πλάτος, καὶ 600 ποδ. μῆκος. Εἶχε δὲ καὶ ἐκτεταμένον προπύλαιον, τοῦ ὁποίου φαίνονται ἀκόμη 200 περίπου πόδες. — Ἐτερος περίφημος ναὸς εἰς τὴν Αἶγυπτον, ὁ καὶ καλῆτερος, ἦτον ὁ τῆς Δενδερᾶ, ἀλλ' οὗτος ἀνήκει εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν. — Καὶ μονόλιθοι ναοὶ ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν Αἰγυπτιακῶν. Τοιοῦτος μέγας μονόλιθος ναὸς ἀναφέρεται ὅτι ἐτμήθη ἐκ μεγάλου τινὸς βράχου, καὶ μεταφερθεὶς ἐκ τῆς Ελεφαντίδος εἰς Σαῖδκ, ἐτέθη πλησίον ἑτέρου ἐπίσης περιφήμου ναοῦ. Καὶ ἄλλος δὲ μονόλιθος ναὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν Αντακόπολιν.

Καὶ εἰς τὴν ἐλάχισσυνα Ἀσίαν ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ προώδευσε μεγάλως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰς ὁποίας καὶ αὐτὸς κάμνει διαφόρων οἰκοδομημάτων περιγραφὰς καὶ εἰς τὰ δύο του ποιήματα. — Καὶ

μ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ τέχνη ἦτο πολλὰ μακρὰν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαβε τελειοποίησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἦτον ἐναποτεταμιυμένον νὰ φέρῃ τὰς τέχνας καὶ τὴν Φιλολογίαν εἰς τὸν ὑψιστον αὐτῶν βαθμόν. Καὶ ἡ λαμπροτέρα ἐποχὴ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς δύναται νὰ προσδιορισθῇ περὶ τὰ μέσα τῆς πέμπτης πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἥτοι καθ' ὃν χρόνον πᾶν καλὸν καὶ μέγα ἦνθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Περὶ τὴν τετάρτην ἑκατονταετ. ἡ μεταξὺ τοῦ Περιλέους καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀνηγέρθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς Ἀθήνας, ἄπειρον πληθὺς περιφήμων οἰκοδομημάτων παντὸς εἵδους· Ναοὶ, ἀνάκτορα, θεάτρα, γυμνάσια, λουτρά, στῆλαι κ τ λ. Ἡ θρησκεία, ἡ πολιτικὴ διοίκησις, ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἄμιλλα συνηνώθησαν τρόπον τινὰ διὰ νὰ προάξωσι τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν. Ὅλη δὲ ἡ φροντίς τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τοῦτο, κατεβάλλετο εἰς τὰ δημόσια οἰκοδομήματα. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι καὶ τῶν περιφημοτέρων ἀνδρῶν, ἦσαν ἀπλούστατα κατασκευασμένοι καὶ στερημένοι παντὸς καλλωπισμοῦ.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Ἀρθρ. β'.

—Ο—

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΠΟΔΩΝ.

Τὸν πρῶτον μεταξὺ τῶν ἀλόγων ζώων τόπον ἐπέχουσι τὰ Τετράποδα, ἅτινα, ἐπειδὴ γεννῶσι ζωντανά, ὡς ὁ ἄνθρωπος, καὶ τ' ἀνατρέφουσι διὰ τῶν μαστῶν των, καλοῦνται καὶ Μαστοφόρα καὶ Γαλακτοτρόφα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὅμως οὐχὶ μόνον τὰ τετράποδα ἀνάγονται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα εἴδη ζώων ἐνοικοῦντα εἰς τὰ ὕδατα καὶ τὸν ἀέρα, ἅτινα καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πτηνῶν καὶ ἰχθύων.

— Ἐκτείνονται δὲ τὰ τετράποδα εἰς τὴν γῆν, ὅσον εὐρίσκουσι κλίματα σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν των, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι κοινὰ πανταχοῦ, ἄλλα δ' ἐξηπλώθησαν εἰς ὁλοκλήρους ζώνας, καὶ ἄλλα εἶναι περιωρισμένα εἰς μικροὺς τινὰς μόνον τόπους.